

# Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΙΖ'

Σάββατο Ἀθήνα, 6 Ἰουνίου 1920

ΑΡΙΘ. 687

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

**ΙΟΥΣΤΙΝΑ** : Μὲς στὸ καταμεσήμερο.  
**ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ** : Ὁ «Πόλεμος» τοῦ κ. Ξενοπούλου.  
**ΔΗΜΟΣΘ.** **ΒΟΥΤΥΡΗΣ** : Μακρὰ ἀπ' τὸν κόσμον.  
(Συνέχεια.)  
**ΜΙΧ. ΘΕΡΒΗΝΤΗΣ—Κ. ΚΗΡΘΑΙΟΣ** : Ὁ Δὸν Κιχότης (συνέχεια).  
**Ο "ΝΟΥΜΑΣ"** : Φαινόμενα καὶ πράγματα.  
**Μ. ΦΙΛΗΜΤΑΣ** : Ὁρθογραφικά : Τὸ Ε—Ο.

**ΔΑΥΡΗΣ** : Στὴ βρύση τῆς γειτονιάς.  
**ΙΩΣΗΦ ΡΗΦΤΟΠΟΥΛΟΣ** : Ἄς τραγουδήσουμε.  
**ΦΛΩΡΟΣ ΡΟΔΗΝΗΣ** : Τὸ βαζάκι.  
**Π. ΒΑΣΙΛΗΣ** : Ὁ Γερό—ἐργένης  
**ΕΥΤΕΡΠΗ ΗΛΕΒΙΖΑΤΟΥ** : Στὴ μνήμη τοῦ Ἀβλίου  
**ΑΠΟ ΒΛΟΜΑΔΑ ΣΕ ΒΛΟΜΑΔΑ** : Νεοελληνικὴ φιλολογία.—Ξένη φιλολογία.—Ἡ Κοινὴ γνώμη.—Χωρὶς γραμματόσημο.

## ΜΕΣ ΣΤΟ ΚΑΤΑΜΕΣΗΜΕΡΟ

### I

Μέθ' ἡλικιὰ τὸ ἥλιόφεγγο, καὶ τ' ἀεράκι μέθ' ἡλικιὰ τὸ καταμεσήμερο, ποὺ οἱ Μοῖρες περπατοῦνε, καὶ ἡ Μοῖρα μου ἡ καλόγνωμη στοχαστικὰ μοῦ γνέθει τουλούπια τ' ἄσπρα ὄνειρα ποὺ γύρω μου πετοῦνε.

Κ' ἡ Μοῖρα μου ἡ καλόγνωμη, ἐπάνω στὰ χωράφια, ποὺ ἐπλούτισαν ἀπὸ εὐκαδίες, ποὺ ἐπλούτισαν ἀπ' ἄνθια, σπέρνει χαρὰς τριαντάφυλλα, σπέρνει χαρὰς χρυσάφια ποὺ ἕναν καιρὸ, καλὸν καιρὸ, θὰν τὰ θερίσω ὀρμάδια.

### II

Δὲν εἰμ' ἐγὼ ἡ βασίλισσα, μὲ τὸ βαρὺ τὸ στέμμα, ποὺ κινεῖται ἀφαστες χαρὲς καὶ ἀφαστα γέλια, μὴδ' ὁ σοφὸς ποὺ χάνεται μέσ' στῆς ζωῆς τὸ φέμα μ' ἀλήθειες ντύνοντας πακρὲς τῆς λύρας τοῦ τὰ τέλια.

Ἐγὼ 'μαι μιὰ ὀλογέλαστη ἀγροτικὴ κοπέλλα, ποὺ μιὰ καλὴ νείρεται καὶ ἐνὸς βοσκῶ ἀγάπη, καὶ ἀκῶ νυχτόμερα χαρὲς νὰ μοῦ φωνάζουν «ἔλα», καὶ δὲν ἐγνώρισα ποτὲ τὸν Πόνον τὸ σατράπη.

### III

Μέσ' στὸ καταμεσήμερο, ποὺ ἡλιόλαμπον ἀπλώθη, γλυκὰτραγουδία ἐφώλιασαν μέσ' τὰ πλατιά μου στήθη, γλυκὰ τραγουδία ἐγίνηκαν ὅλ' οἱ κρυφοὶ μου πόθοι καὶ τῆς Ἀγάπης ἐπλεξαν τ' ὠραῖο παραμῦθι.

ὦ, ἔλα ἐσύ, γιὰ σέβανε ποὺ ἦρθ' ἐδῶ ἡ ψυχὴ μου, σκοποὺς ἀγάπης καὶ χαρὰς σκοποὺς νὰ μοῦ ἀγροικῇ—  
(οἱς!!)

λαμπραίνει ὁ ἥλιος σήμερον τῇ γῇ τὴν πατρικὴ μου, καὶ ἐγὼ γιὰ σέβανε τραγουδῶ μέσ' στὴν γιορτὴ τῆς χτίσης.

Ληξούρι

ΙΟΥΣΤΙΝΑ

## ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

“Ο ΠΟΛΕΜΟΣ,” (Τὸ τελευταῖο βιβλίο τοῦ κ. Γρ. Ξενοπούλου).

Ἄν κανεὶς πάρει καὶ μελετήσῃ στὴ σειρά, ὅλακερο τὸ δηγηματογραφικὸ ἔργο τοῦ κ. Ξενοπούλου, θὰ παρατηρήσῃ πὺς οἱ περισσότερες ἱστορίες ποὺ ξετυλίγει, δὲν ἔχουνε, παρὰ διὸ τρεῖς ἀνθρώπων τύπους, ὁλοένα τοὺς ἴδιους, σὲ διάφορες θῆκες τῆς ζωῆς τους. Ὁ ἕνας τύπος, βρίσκεται πάντα κομμένος στὰ χνάρια μιᾶς νέας κοπέλλας πρὶν ἀγαπᾶ πότε στὰ σοβαρά, ἴσαμε τὸ θάνατον, πότε γιὰ νὰ παῖξῃ καὶ νὰ πονηρευτεῖ, κάποτε γιὰ ν' ἀλλάξῃ αἰσθημάτων καὶ ἰδέες, σύμφωνα μὲ τὸν ἀέρα ποὺ φυσᾷ, ἄλλοτε ποὺ ὑπατάζεται τυφλὰ καὶ δίχως ἀντίσταση στὴ μοῖρα τῆς. Ὁ ἄλλος τύπος, τοῦ νέου ἀγαπητικοῦ, ποὺ φανερώνεται πότε ὀρμητικὸς καὶ ἀνήσυχος, πότε δειλὸς καὶ κακομοιριασμένος, ἄλλοτε πετιγαίνει καὶ νικᾷ, κάποτε μᾶς δίνεται ἀντίκρινος γιὰ τὸν ἔρωτα καὶ γελῶς μέσα στὴ ζωὴ. Κι ὁ τρίτος τύπος, τοῦ αὐστηροῦ γονιοῦ, ποὺ ἐναντιώνεται στὴν ἀγάπην τοῦ παιδιοῦ του, καὶ, καλοκάγαθος στὴν ἐπιφάνεια, μὲ πονηρὸς στὸ βάθος, ξέρεῖ νὰ σώξῃ πάντα τὴν οἰκογενειακὴν του ἀξιοπρέπεια.

Ἔτσι ὁ κόσμος τῆς ἀστικῆς τάξης, κουνιέται καὶ ξαναγυρᾷ ὁλοένα, μονότονα καὶ βαρετὰ, μέσα στὴν πολυχρόνη ἡθογραφικὴ ἐργασίᾳ τοῦ κ. Ξενοπούλου, σὲ λογοτεχνικὸ ὕψος στρωτὸ βέβαιον, μὰ στεγνὸ καὶ φτωχὸ, χωρὶς ἀπὸ τὴν ἐργασίαν ταύτην νὰ βγαίνει τίποτα τὸ ξεχωριστὸ, τὸ ἀληθινὰ συγκινημένον, τὸ βαθιοχάραχτα ζωγραφισμένον. Ἀρπάζεται ἡ συνειδημένη ζωὴ στὴν ἐπιφάνειά της, δίνεται ἡ ἐξωτερικὴ της παράστασις, μὰ τὸ δράμα μιᾶς ψυχῆς πονεμένης, ποὺ μέσα καὶ βαθιὰ τῆς, ὀλέκερος ἕνας κόσμος χτυπᾷ, ποθενὰ δὲ θὰ τὸ ἀπαντήσουμε.

Ὁ «Πόλεμος», τὸ καινούριον βιβλίο, «ἀθηναικὸ μυστήριον», τοῦ κ. Ξενοπούλου, δὲν ξεφεύγει ἀπὸ τὸν πατημένον δρόμον. Μιὰ νέα κοπέλα, θυγατέρα ἐκατομυριοῦχου, ἀγαπᾷ ἕνα

φτωχὸ τραπέζικὸ ἀπ' ἄλλου. Ὁ αὐτοῦ πατέρας ἐναντιώνεται. Γίνεται ἡ ἀπαραίτητη ἀπαγωγή. Μὰ ἔρχεται ὁ πόλεμος. Ὁ νέος, συνεπαρμένος ἀπὸ τὰ πατριωτικὰ ἰδανικά τῆς γυναίκας του καὶ τοῦ πλούσιου πεθεροῦ του, πηγαίνει ἐθελοντῆς. Πληγώνεται. Τὸν φέρνουνε σὲ κακὴ κατάσταση σ' ἓνα νοσοκομεῖο τῆς Ἀθήνας. Ἐκεῖ ὑπερετεῖ νοσοκόμα ἡ κουνιάδα του. Γίνεται ἡ ἀναγνώριση, καὶ ὁ ἑκατομμυριούχος πεθερὸς, ὕστερ' ἀπὸ τὸν πατριωτικὸν τοῦτον ἔξαγνισμό τοῦ ἀνοίγει τὴν ἀγκαλιὰ καὶ τὸ πλούσιον σπ. τοῦ.

Αὐτὰ καὶ μόνο, γεμίζουνε 454 ψιλοτυπωμένες σελίδες! Ἰκανότητα, βέβαια, ποὺ τὴν εἶχανε καὶ ἄλλοι προητέρ' ἀπὸ τὸν κ. Ξενόπουλο. Ἐνας Ἰούλιος Μαρής, ἕνας Εὐγένιος Σῆς, ἕνας Σαβιὲ ντὲ Μοντεπέν, ἕνας Γεώργιος Ὀνέ, ποὺ δὲν τοὺς εἶναι καὶ διόλου κατώτερος ὁ συγγραφέας μας. Κι ὅμως κάποτε, ἀνάμεσα στὴν ἀφήγησιν, σταματᾷ κανεὶς καὶ ρωτιέται, ἂν κάποιο πλέξιμο τεχνικὸ, ἂν κάποιο περπάτημα μαστορεμένο, δὲ θὰ μπορούσε νὰ τραβήξει μερικὲς σελίδες, ἀπὸ τὸ βυθὸ τῆς προχειρολογίας καὶ τοῦ πλατυσμοῦ, καὶ ποὺ θὰ εἴτανε δυνατό νὰ λάμψει ἀληθινὰ καὶ ν' ἀναδείξει ἓνα ταλέντο ἄξιο καλύτερης τύχης.

Γιὰτὶ ὁ Ζακυνθινὸς δηγηματογράφος, ἀντιπροσωπεύει στὸν τόπο μας, τὸν τύπου τοῦ λόγιου, ποὺ ποτὲς δὲ θέλησε νὰ στηρίξει τὸ πάτημά του σὲ δρόμο χαλαγμένο με σύστημα καὶ μὲ συνέπεια, σύμφωνα μὲ τὴν μπόρσά του καὶ τὴν κλίση του. Πάλεψε πάντα, σὲ δύο προσπάθειες ἀνάμεσα. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ νὰ κολακεύει τὸ κοινὸ, ἀκολουθώντας το καὶ προχωρώντας μόνον μὲ τὸ σημειωτὸ βῆμα ἐκείνου, — καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, λαχταροῦσε νὰ φανεῖ πὼς δὲν εἶναι ξένος γιὰ κάθε ἰδέα προχωρημένη καὶ ἀπολυτρωτικὴ μέσα στὰ νεοελληνικὰ γράμματα, ἔστω καὶ ἂ δὲν πίστευε σὲ τίποτα.

Ἐπιθυμώντας ἔτσι, νὰ συμβιβάσει τὰ συμβίβαστα, ὁλοένα παρατατοῦσε. Νέος ἀκόμα, κηρύσσεται μαθητὴν τοῦ Σκυλίτση, ποὺ ἔφερε στὴ γραφτὴ καθαρεύουσα γλῶσσα, σύστημα ὁρθογραφίας ἀπλῆς καὶ δίχως τόνους, καὶ συνεπαρμένος, γράφει τὰ ἔργα του στὰ «Ἐκλεχτὰ Μυθιστορήματα», περιοδικὸ τῆς ἐποχῆς, μὲ τὸν τρόπο τοῦτο. Μὰ σὲ λίγο βλέπει, πὼς μακριαίνει ἀπὸ τὴν κοινὴ καθιερωμένη συνήθεια, καὶ ἀφίνει τὸν ἐνθουσιασμό του νὰ κρυάσει. Δὲν περνᾷ πολὺς καιρὸς καὶ δείχνεται συγκινημένος μὲ τὸ φῶς τοῦ Ψυχέρη. Μὰ ἡ κοινωνία εἶναι ἀγορευτὴ γιὰ τέτοια ἐπανάσταση, καὶ οἱ δασκάλοι κρατοῦνε τὴν πνευματικὴ ἐξουσία. Ἀμέσως στρίβει δρόμο. Ρίχνεται στὴν καθαρεῖουσα. Παραδέχεται νὰ τὴν καλλιεργήσει μὲ τὴν ἐκδοχή του. Χτυπᾷ πονηρέμενα τὴ δημοτικὴ ὅλο καὶ περισσότερο, ὥστε ποτὶ κορυφάνει τὴν πολεμικὴν του στὸ περιοδικὸ «Παναθηναῖος» καὶ στὸν καθημερινὸν τόπο μὲ τὰ χρονολογήματά του, πασιζώντας μὲ κάθε τρόπο νάρηθαι τὴν ἀξία τοῦ συγγραφέα τοῦ «Ταξιδιοῦ», δηλαδή τὴν ἀξία τῆς σοφῆς κανονισμένης δημοτικῆς γλώσσας. Σημαντικὸ γιὰ τίς τέτοιες ἰδέες του εἶναι τὸ ἄρθρο του στὰ «Παναθηναῖα» πάνου στὸ ρομάντζο τοῦ Ψυχέρη: «Ζωὴ καὶ ἀγάπη στὴ μοναξιά».

Κατόπι βλέπει πὼς ἡ δημοτικὴ φουντώνει, πὼς ἡ ἀξία φιλολογικῆ συνείδηση καταδικάζει τὴν καθαρεῖουσα. Ξαναγυρίζει καὶ αὐτὸς μὲ τρεμουλιασμένα δι-

ματα, καὶ γράφει μήτε καθαρεῖουσα, μήτε δημοτικῇ. Γράφει τὴ μιχτὴ τὴν περίφημη. Τώρα στὸ τελευταῖο του αὐτὸ διβλίο τὴ συνειδησμένη μιχτὴ του, πασιζεῖ νὰ τὴν τραβήξει περισσότερο πρὸς τὴ δημοτικὴ. Μὰ ἡ δημοτικὴ ἔχει τὴ συνέπειά της, τὴν ψυχὴ της, ποὺ ὅποιος δὲ σκάνει βαθιὰ καὶ δὲ μελετήσῃ, δὲν μπορεῖ νὰντικρύσῃ τὸ μυστικὸ τοῦ θησαυροῦ της. Κ' ἔτσι ὁ κ. Ξενόπουλος μένει μακριὰ καὶ ἀπὸ τὴ δημοτικὴ... Τραγικὸ παράδειγμα, τῆς μεταβατικῆς αὐτῆς ἐποχῆς, ποὺ ἄλακρη, μὲ τὰ σκουνημάτα καὶ τὰ παρπατήματά της, ζωγραφίζεται στὸ χαρσχήτρα τῆς φιλολογικῆς μας ζωῆς, μὲ τὸ συγγραφέα τοῦ «Πολέμου», πιστὸ ἀντιπροσωπευτικὸ τῆς τύπου.

Τὸν ἴδιο μιχτὸ χαρσχήτρα παρουσιάζει καὶ ἡ δηγηματογραφικὴ τέχνη τοῦ κ. Ξενόπουλου. Προσπαθεῖ σ' ἡθελε πάντα ν' ἀκολουθήσῃ δρόμο φιλολογικόν, μὴ ἡ διασύνῃ τῆς ἐφήμερης ἐπιτυχίας καὶ τῆς ἄμεσης ἀναγνώρισης, τὸν τραβοῦνε στὴν ἀγκαλιὰ τῆς δημοσιογραφικῆς μαστορίας. Ἐκεῖ ἔβλεπε πὼς ἱκανοποιούσε τὸν κόσμον, τὴν κοινωνίαν, εὐκόλα καὶ δίχως κόπο, καὶ οἰχνότανε ὁλόβολος. Ὡς καὶ ἀναγνώσματα σκανταλιάρικα, μὲ τὴν περιέργεια τῆς συνέχειας, κατάφερε νὰ δημοσιεύῃ σὲ φημερίδες, μέσα σὲ καλὸν τάχα ἡθογραφικόν. Ἐνας πόθος, μανία μοναχική, τὸν συνέπαρνε ὁλοένα: νὰ διαβάξεται ὅπως ὅπως ἀπὸ περισσότερους. Σφυγμομετροῦσε ἔτσι, τὸ μέτρο καὶ κοινὸ γούστο τῆς ἀκατάρτιστης κοινωνίας μας, καὶ κατέβαινε. Σὲ καθ' ἐπιφύλαξιν γιὰ τὴν παραχώριση αὐτῆς τῆς ἀξίας του, σὲ κάθε κριτικὴ φωνὴ γιὰ τὴ φτώχεια καὶ τὴ γυνότητα ποὺ σημάδευαν τὸ ὕψος του, — μιὰ εἴταν ἡ ἀπάντησις, καὶ ἓνα τὸ καύχημά του: Κι ὅμως μ' ὅλ' αὐτὰ, μὲ διαβάξανε μένα. Αὐτὸ δείχνει ὁλοφάνερα τὴν τάση του, ὁμολογημένη ἀπὸ τὸν ἴδιον. Μὰ ἕνας συγγραφέας, τότε μονάχα, δὲν μπορεῖ νὰ κατηγορηθεῖ γιὰτὶ ἔχει ἀποχτήσῃ τὴν ἀγάπην τοῦ κοινού, ὅταν ἡ ἀγάπη αὐτὴ ἔρχεται ἀπὸ γνώσιν καὶ ἐπίγνωσιν τῆς ὑπερόχης ἀξίας του. καὶ γίνεται ἀπὸ κοινὸ μὲ κάποια λαμπρὴ πνευματικὴ παράδοσιν, καὶ ποὺ δὲ στέκεται σὲ τόσο χαμηλὴ διαπονητικότητα σὰν τὸ συγκαιρινὸ τὸ κοινὸ τοῦ τόπου μας.

Βέβαια, ἡ λαϊκὴ ψυχὴ, σὰν ξυπνήσῃ, ποτὲς δὲ θὰ δώσῃ τὴ σημασία ποὺ ὁ κ. Ξενόπουλος κολακεύεται νὰ νομίζει πὼς ἔχει τὸ ἔργο του. Ὁ λαὸς, μὲ τὸ λευτερωμένο του πνεῦμα, σὲ μιὰ κατοπινὴ μέρα, θὰ ζητήσῃ ἔργα ποὺ ν' ἀντικρύξῃ μέσα τους καθρεφτισμένη τὴν πνοὴ καὶ τὴν οὐσία του. Τὰ ἔργα τοῦτα θὰ τὰ βρεῖ σὲ ὅσους μὲ κόπο, ἐπιμονὴ καὶ ἀγάπην, θελήσανε νὰ σκάνουνε πρὸς αὐτόν, τὴν ἐποχὴ ποὺ ὁ κ. Ξενόπουλος καὶ οἱ ὅμοιοί του, δημοσιογραφώντας τὴν τέχνην, μὲ βλέμ' ἀνάσθον καὶ μ' ἀφρόντιστο κοντίλι, μακριὰ ἀπὸ κάθε μελέτη μὲν καὶ ἀξιο ρεαλισμό, σὰν ἐνὸς Ζολᾶ, ρίχνανε στὴ χυδαῖότητα τῆς λαϊκῆς ζωῆς, κάθε φορὰ ποὺ καταπιανόντανε νὰ τὴ ζωγραφίσουν, ἀπὸ ἐνδιαφέρον τάχατε, μὰ στὸ βάθος κινημένοι ἀπὸ τὴν καθαρὴ ἀσπικὴ τοὺς ἰδεολογία, ποὺ τοὺς ἔκανε ἀνίκανους γιὰ ψυχολογία καὶ παρατήρησιν.

Καὶ μὲ τὸ δρόμο αὐτό, ποὺ εὐκόλα ἔπαιρνε, πρῶτος, μέσα σὲ τὸσους ὁ κ. Ξενόπουλος, ἀνυποψίαστος καθὼς ἔστειλε, ἀπὸ λογίς πνευματικὰ καὶ κοινωνικὰ ζητήματα καὶ προβλήματα, — ἔφευγε ἀπὸ τὴν πραγματικότητά, περιοριζότανε σὲ καθέκαστα δίχως πλάτος,

βάθος και ουσία, και μέσα στο στενό του ορίζοντα, δε μās έδινε ποτέ να νοιώσουμε ένα ποίημα της ζωής, τέτοιο, που είναι το άξιο ρομάντζο, ένα δράμα της Αλήθειας, κάτι πλατύ και γενικό, εκφρασμένο σε ώρισιμένη τεχνική περιοχή, με πνοή εξαιρετική. «Το ρομάντζο», έγραψε ο Έρρίκος Μπαρμπός, ο δυνατός συγγραφέας του τελευταίου ξακουστού διβλίου «Αστράπη στην Άβυσσο», — «το ρομάντζο είναι ή καινούρια φόρμα για το μεγάλο ποίημα. Είναι το απλό και το τέλει ποίημα, το πιο αδερφωμένο με την πραγματικότητα. Είναι το πλατύτερο και άγνότερο καλούπι, που προσφέρεται στη σκέψη.

Πρέπει ο μυθιστοριογράφος να στοχάζεται το δράμα της αλήθειας, τα μεγάλα συνταραχτικά ζητήματα που δένονται με τα περασμένα, τα μελλούμενα, και με την αγωγή, — και να μη δειλιάζει μπροστά σε τίποτα για να εκφράσει εκείνο που υπάρχει πραγματικά.

Ο κ. Ξενοπούλος στο μεταχείρισμα και το ξετύλιγμα του μύθου του, στην έκφραση της ιδέας του, στη γλωσσική διατύπωση της έννοιας, δέλιαξε πάντα μπροστά στην πραγματικότητα της αληθινής τέχνης. Έχεφρονούσε. Για τουτό έμεινε συγγραφέας μέτριος, με ταλέντο, καθώς είπαμε, άξιο πολύ καλύτερης τύχης.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

## ΔΗΜΟΣΘ. ΒΟΥΤΥΡΑ

# ΜΑΚΡΥΑ ΑΠ' ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Ο κύριος Κώστας, ο άντρας της, γύριζε άεργος μέσα στον κήπο του σπιτιού του, με τα χέρια πίσω, το πανταλόνι του να κρέμεται, σαν των μικρών παιδιών, ξεφερνε γύρους μέσ' τις λεμονιές του, που μοσκοβολούσαν. Στεκόταν κάποτε και κοίταζε κάποιο δέντρο και πάλι προχωρούσε.

Δύσκολα όμως να μιλήσει αυτός ο άνθρωπος. «Οσες φορές έτυχε μαζί μας, δεν άνοιξε το στόμα του να βγάλει μιλά. Μά και όταν μιλούσε, νόμιζες πως γαϊγύζε. Και πετούσε όλο καλές λέξεις. Θυμούνται μιά μέρα, είπε, ή έκανε να πει, για κάτι περιβολάρηδες: — Οί ρούφ. ....

Και στα μάτησε, το κατάπιε, κ' έβαλε στη θέση του: — Οί παλιάνθρωποι!

Αλλά φαινόταν πως με τη βιά το κάθισε αυτό, και ότι το άλλο του πήγαινε καλά στο στόμα.

Απότομος, άμιλητος, χωρίς γέλιο, ήταν όλος διόλου αντίθετος απ' τη γυναίκα του, που όλο γέλιο, αστειά και όμιλία είτανε. Κάποτε μάλιστα, πείραζε και τον άντρα της, τοίλεγε κανένα άστείο, και αυτός τότε γύριζε και της έλεγε με τη χοντρή φωνή του, που σά νάχε σκουργιαίνει, γιατί δέ δουλειόταν: — Τ' είν' αυτά, τ' είν' αυτά!

Τον άκουσα μιά φορά να λέει και πολλά λόγια. Είτανε για κάτι κουνούπια μεγάλα που έχανε φανετό να γυρίζουν έξω. Και είχε ταραχτεί στην εμφάνισή τους: — Κλείσε, είπε της γυναίκας του, κλείσε μήν μπούνε αυτοί οι διαόλοι μέσα! Αυτά φέρνουνε τις θέρμες, ... Αυτά είναι που τις φέρνουνε... Άλλοίμονο, καημένη, σ' όποιον δαγκάσουν... Άτιμα πράματα! Έδώ δεν είχαμε ποτέ, τώρα πως στο διάολο του κερατά ήρθανε...

Τα καλά λογάρια, έπειδή είχε ταραχτεί, δεν πρόσχε να τα κρατήσει και τάφινε κ' έβγαιναν, πηδούσαν απ' το στόμα του.

Τα καλά λογάρια, έπειδή είχε ταραχτεί, δεν πρόσχε να τα κρατήσει και τάφινε κ' έβγαιναν, πηδούσαν απ' το στόμα του.

Εμπνούσα πρωτό - πρωτό, κ' έβγαίνα έξω μαζί με τον πατέρα. Ο πατέρας μου θα πήγαινε στο δρόμο των περιβολιών να περιμένει το λεωφορείο.

2

Και περνούσε, για να μην πάει από το δρομίσκο που έφερνε στο δρόμο αυτόν, έπειδή του έρχοταν μακρύτερα, ένα μέρος άνώμαλο, γεμάτο άγριόχορτα, θάμνους, άγκάθια και λάγκκους. Κοντά εκεί που περίμενε, υπήρχε κ' ένα δωμάτιο κατατούπιο, χωρίς παράθυρο, άσουλάντιστο και δίχως πάτωμα, αλλά με σκεπή. Ο πατέρας μου έλεγε γι' αυτό:

— Ο σταθμός μου!

Εγώ έπαιρνα γύρο όλα τα μέρη, ανεβαίνοντας πάνω στα βράχια, κατεβαίνοντας στις ρεματιές.

Η φύση έόρταζε στον έρχομό της άνοιξης.

Ο πράσινος τάπητας, που είταν απλώμένος, σκεδόν παντού, είχε στολιστεί με το χαμόμηλο και μύλλα πλήθος μικρά άνθάκια. Άλλού πάλι κοκκίνιζε απ' τις παπαρούνες. Κι απ' τους λάγκκους, απ' τα βαθιά μέρη, προβάλλανε μεγάλα, θρημμένα άλλα λουλούδια πολύχρωμα και παπαρούνες μεγάλες με το σταυρό το μαύρο στη μέση τους.

— Γιατί έχουμε το σταυρό; ρωτούσα τον έαυτό μου.

Κι ο άέρας εκεί είτανε γεμάτος από ένα βουητό, άρμονικό, απ' τάπειρα έντομα που γύριζαν, πετούσαν στα λουλούδια πάνω. Μέλισσες, σφήγγες παρδαλές, μαύρες, μεγάλες, χοντρές, μ' ένα χρυσό στη ράχη, χρυσόμυγες και άλλα, άλλα... Και νόμιζες πως ο άέρας τραγουδούσε, μουρμούριζε, ή νάπαιζε σιγά κάποιο άόρατο άρμόνιο, νάπαιζε ένα τραγούδι στην άνοιξη, στη ζωή.

Αίγιοι είταν οι διαβάτες, λιγαστοί. Κι αυτοί διαστικοί περνούσανε, χανόντουσαν για νάφήσουν ξορημο το μέρος πάλι.

Κάποτε κάρρο παραστρατημένο φαινότανε στο δρόμο μας.

— Βγαίνει ο δρόμος; με ρωτούσαν.

— Όχι, όχι... Θα τσακιστείς...

Και πσω πάλι το κάρρο.

Εγώ άκουγα τον κρότο του, να σβύνει, να χάνεται σιγά - σιγά, σά να διαλύονταν το κάρρο, να χα-